

допомоги, а відтак і посиленню процесів їх інтеграції до життя в нових громадах. Схильні вважати, що оновлена/доопрацьована цифрова послуга з отримання допомоги для ВПО в застосунку «Дія» з можливістю доступу ширшому колу отримувачів, які мають на це законні підстави та активізація процесів ухвалення рішень в «Дії», а також створення електронного кабінету ВПО сприятимуть вирішенню означеної проблеми.

В підсумку, варто наголосити, що проблеми інтеграції ВПО до життя в нових громадах не є остаточно вирішеними чи подоланими, і це не дивно, адже війна продовжується. Значна частина ВПО, території яких були звільнені, повернулася на додому, інші виїхали за кордон. Проблеми і потреби людей, які зараз втікають від війни мають вже дещо інший характер, а тому важливо постійно відслідковувати ці процеси, чути і розуміти якої допомоги вони потребують? Яких засобів до існування не вистачає? Люди, які вирішили залишитися в приймаючій громаді повинні відчувати себе повноправними мешканцями цієї спільноти, мати змогу сповна скористатися своїми конституційними правами та свободами, без жодних дискримінацій чи непорозумінь. Запропоновані інструменти покликані усунути перешкоди та пришвидшити процеси підтримки інтеграції ВПО до життя в нових громадах, посилити їх соціальну стійкість, створити умови для саморозвитку, стимулювати економічну активність, і найголовне – сприяти забезпеченню їх прав та свобод.

Список використаних джерел

1. Возняк Г.В., Савчук Н.В., Каспшишак А.В. Вимушена міграція в умовах війни в Україні: інституційні проблеми інтеграції до життя в нових громадах. Регіональна економіка. 2023. №1. С. 45-54.
2. Прасад А. В Україні 60% внутрішніх переселенців втратили роботу. Міжнародна організація міграції назвала ситуацію критичною. Forbes Ukraine. URL: <https://forbes.ua/news/v-ukraini-60-vnutrishnikh-pereselentsiv-vtratile-robotu-mizhnarodna-organizatsiya-migratsii-nazvala-situatsiyu-kritichnoyu-03082022-7492>

*Гаврилюк Тетяна Вікторівна,
доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри філософії,
права та соціально-гуманітарних дисциплін;
Національна академія статистики, обліку та аудиту*

РЕЛІГІЙНА САМОСВІДОМІСТЬ В УМОВАХ ЗМІН СОЦІО-ПОЛІТИЧНИХ НАРАТИВІВ

Від давніх часів релігія була не тільки джерелом духовної різноманітності, але й могутнім фактором формування суспільних структур

та політичних переконань. Релігійна віра завжди відображала культурні та соціальні реалії свого часу і впливала на усвідомлення індивідами їхньої ролі в світі. Важливою ж ознакою сьогодення, як відзначається нами у книзі «Ідея надприродного в історії та сучасності» є активне входження релігії «у зовнішню та внутрішню політику» [1, с. 138] держав. Зокрема, наразі, українське суспільство переживає глибокі соціо-політичні зміни, які ставлять під сумнів багато традиційних норм і цінностей. В умовах цих змін релігійна самосвідомість або проявляє гнучкість та набуває нових рис та функцій, або консервується та перетворюється на фундаменталізм, що робить цю тему особливо актуальною для вивчення та розуміння.

Із здобуттям незалежності в 1991 році Україна отримала вистраждану, оспівану поетами та омріяну багатьма попередніми поколіннями свободу власної ідентичності. Водночас, формування національної самосвідомості в межах релігії в цілому і в православ'ї зокрема відбувалось в доволі суперечливий спосіб, коли сформоване століттями, в свідомості великої кількості православних України, ототожнення православ'я з російською православною церквою виявилось заручником ідеології «русского мира» і було не здатне до формування власне української православної традиції.

З іншого боку, щире прагнення значно меншої частини населення України, порівняно з кількістю вірних, які належали до Православної Церкви МП, мати Церкву, яка б відповідала українському духу та була б його виразником, пережило відродження спочатку в утворенні Української Православної Церкви КП в 1992 році і потім, з новою силою, під час збройної агресії Росії проти України в наш час. Йдеться дійсно про відродження, оскільки перше, щире пробудження національної релігійної самосвідомості та гідності відбулось ще в 1919 році, під час національно-визвольних змагань, коли була утворена Українська автокефальна Православна Церква. На Першому Всеукраїнському Церковному Соборі були проголошені найголовніші засади власне українського православ'я – автокефалія, соборноправність, українізація [5].

Наразі, в умовах війни, релігійна самосвідомість українських православних прихильників УПЦ Московського патріархату опинилася в ситуації складного вибору, коли вірність церкві та традиції наражається на трагічні реалії життя. Глибокі розділення у суспільстві з очевидністю показали, що православ'я є не лише релігійним віросповіданням, але й фактором політичного і соціального розколу.

Багато прихильників УПЦ Московського патріархату залишилися в центрі конфлікту між українською православною церквою і новоствореною Помісною церквою України. Це призвело до серйозних моральних дилем і внутрішніх конфліктів у віруючих, які зіткнулися з вибором між двома конфесійними рухами. Для багатьох це стало серйозним випробуванням для їхньої релігійної самосвідомості та вірогідності їхніх переконань.

Наразі, вірян УПЦ можливо розділити на три групи: до першої умовно віднесемо тих вірних, для яких повномасштабне вторгнення Росії в Україну виявилось останнім аргументом на користь ПЦУ. Саме цей фактор створив

нову потужну хвилю переходів не лише окремих вірних до Помісної церкви, але і громад в цілому. Зокрема, Предстоятель Православної церкви України митрополит Епіфаній в інтерв'ю LB.ua заявив: «Після повномасштабного вторгнення до Православної церкви України приєдналося ще понад 700 парафій. Тобто загалом, якщо брати останні чотири роки буття незалежності помісної ПЦУ, після Об'єднавчого собору, з боку Московського патріархату до нашої спільноти приєдналося близько 1,5 тисячі релігійних громад. Не просто релігійних громад, а повноцінних храмів, тобто громади, які володіють храмами, майном» [2]. Тобто, за три роки до ПЦУ приєдналося майже стільки ж, скільки за рік після повномасштабного вторгнення Росії в Україну. Саме війна, біль та страждання, які зі сходу України увійшли на всю її територію, виявились потужним фактором здатності до розриву із традиційною релігійною приналежністю.

Іншу групу вірян УПЦ складають ті, хто і в умовах війни зберігають вірність своїй Церкві. Як відомо Патріарх Кирило, голова Російської православної церкви Московського патріархату, відігравав значущу роль у контексті війни в Україні. Його публічні заяви стосовно ситуації в Україні відверто вказують на підтримку російського політичного лідерства і виправдання дій Росії у цій жахливій війні. Означене відіграло вагомий роль у ставленні, з боку українського суспільства, до УПЦ. Попри те, що в перший день повномасштабного вторгнення російських військ в Україну Митрополит Онуфрій у своєму зверненні до вірних та громадян України засудив збройну агресію і закликав до «посиленої покаянної молитви за Україну, за наше військо і наш народ», до необхідності «забути взаємні чвари і непорозуміння та об'єднатися любов'ю до Бога і до нашої Батьківщини» [3] Церква перебуває під тиском засудження та вимоги про її закриття, як з боку окремих громадян України, так і з боку представників влади. Таке положення Церкви, створює в свідомості її вірних, нерідко завдяки проповідям її священнослужителів, чітке усвідомлення себе, як тих, хто в умовах «гоніння на Церкву» залишається її вірним, що практично в усіх релігіях вважається чеснотою. Відзначимо, що роль патріарха Кирила у війні в Україні стала предметом обговорення як у внутрішньоцерковному, так і в міжнародному контексті, і вона відображає важливий аспект взаємозв'язку між релігією та політикою у сучасному світі.

Третю групу вірних УПЦ складають переважно громадяни України, які вихали за кордон. Там вони здебільшого відвідують російські церкви. Серед них є як вірні, які регулярно відвідують богослужіння, так і громадяни, які потребують Церкви під час важливих, знакових подій їхнього життя. Наприклад, хрещення, вінчання тощо. Кирило Говорун, професор університетського коледжу Стокгольма, вважає, що це відбувається через, здебільшого, «питання зручності та звички». «Російські церкви – часто великі, красиві приміщення, інколи це храми, які існують давно. Альтернатива їм – якісь тимчасові притулки, в які іноді приїжджає священник з УПЦ МП чи ПЦУ і служить. Вони менш стабільні, тому люди туди приходять і відходять. Друге питання – мова. Багато біженців – це

парафіяни УПЦ МП в Україні, які й далі ходять на парафії, де служать церковно-слов'янською мовою. Людям потрібна церква. Не всі переймаються тим, який у неї канонічний статус. Комусь просто треба повінчатися, похрестити, відспівати і свічку поставити» [4].

Таким чином, релігійна самосвідомість є відкритою системою, яка піддається зовнішнім впливам у формуванні її основоположних переконань та цінностей. В залежності від загальної світоглядної орієнтації особистості вона може бути діалектичною, здатною до змін та швидкого реагування на зовнішні соціо-культурні зміни, бути у авангарді розвитку в межах релігійної віри, або ж набувати фундаменталістських форм, формувати уявлення про дійсність, які відповідають нерідко швидше внутрішнім запитам особистості чи громади, ніж зовнішнім реаліям. Доволі поширеною формою релігійної самосвідомості є адаптація та пристосування, коли прихожани швидше є громадянами, ніж вірними, оскільки не заглиблюються в питання віри та переконань, не входять у склад ані тих, хто здатні до перетворень в межах релігії, ані до тих, хто здатні покласти своє життя у вірі традиції.

Заключно зауважимо на тому що, релігійна самосвідомість у сучасному світі, на тлі соціо-політичних змін, виявляється динамічною та адаптивною. Вона не тільки відображає нові реалії, але й активно сприяє їх формуванню, впливаючи на індивідуальні та колективні ідентичності. Важливо розуміти, що релігія залишається важливою складовою суспільства і грає активну роль у формуванні соціальних та політичних наративів. Дослідження релігійної самосвідомості у контексті змін допомагає нам краще зрозуміти сучасний світ і його перспективи розвитку, а також виявити шляхи адаптації релігійних традицій до нових викликів.

Список використаних джерел

1. Гаврилюк Т.В. Ідея надприродного в історії та сучасності. За ред. І.Ф.Надольного. Київ, 2008. 176 с.
2. Епіфаній, Митрополит. «Ми просто терпимо присутність МП – вони не мають права перебувати на нашій території». URL: https://lb.ua/society/2023/01/06/541606_mitropolit_epifaniy_mi_prosto.html?fbclid=IwAR2bENbTg0pmchaief_bsRQaUx2q_vNV99EGFalOJBFIgVINKaG-mjPHu7U
3. Звернення Блаженнішого Митрополита Київського і всієї України Онуфрія до вірних та до громадян України. URL: <https://news.church.ua/2022/02/24/zvernennya-blazhennishogo-mitropolita-kijivskogo-vsijeji-ukrajini-onufriya-vernix-ta-gromadyan-ukrajini/#2023-10-08>
4. Набожняк О., Кельм Н. Чому українці, які виїхали до Європи, ходять до храмів РПЦ, та як нові прихожани впливають на ставлення до війни. URL: <https://texty.org.ua/articles/108789/zdes-russkyj-duh-yak-vlashtovano-rosijsku-cerkvu-v-yevropi-i-kudy-hodyty-nashym-pereselencyam/?src=main>
5. Юсов С. Діяльність УАПЦ в контексті українського національного руху 20-х рр. XX ст. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Yusov_Sviatoslav/

Diiialnist_UAPTs_v_konteksti_ukrainskoho_natsionalnoho_rukhu_20-
kh_rr_KhKh_st.pdf?PHPSESSID=77r7i71hftlp7sml4at38emoi1

*Городня Тетяна Анатоліївна,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки;
Львівський торговельно-економічний університет*

СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Дивлячись на світ, який вже не буде таким, яким був, наше суспільство перетнуло межу спокою і добробуту. Події від 24 лютого 2022 року назавжди змінили світогляд і внесли корективи в соціальну поведінку громадян, яка суттєво впливає на всі аспекти розвитку держави.

Повномасштабна війна росії проти України, яка впливає на психоемоційний стан, громадську думку, міжособисті стосунки, побут і повсякденне життя, соціально-економічне становище, зайнятість, громадську активність, освіту, стала надвеликим суспільним потрясінням.

Війна. Соціальна ланка розвитку держави зазнала чи не найбільших змін. Війна вплинула на збільшення міграційного потоку з України. Трудові ресурси, як важливий аспект економіки і сталого розвитку, почали масово покидати своє житло в пошуках безпеки, мирного життя і можливості працювати і жити в спокої.

Військові дії впливатимуть на майбутню соціалізацію розвитку економіки у повоєнний період та подальший розвиток держави загалом, адже соціальне проявляється скрізь, де дія однієї людини зіставляється з дією іншої.

Великою проблемою для соціального розвитку держави є втрата людських ресурсів. Тому вона має бути зацікавлена в поверненні працездатних мігрантів, створивши їм вдома усі необхідні умови та перспективи розвитку і бажання жити і працювати в своїй країні.

Так, негативним аспектом вимушеної масової еміграції трудових ресурсів, насамперед молоді і жінок репродуктивного віку, стає суттєве зниження кількості населення України. Зокрема, в 2022 році в державі вже залишилося на 11% менше населення порівняно з 2021 роком [3]. Переважну частину емігрантів становлять діти, матері та вагітні жінки, а також є суттєве скорочення через втрати ЗСУ та загиблих під час бойових дій мирних мешканців.

Слід також зазначити, що кількість українців, які виїхали з 24 лютого до 19 вересня 2022 року становить близько 8,4 млн людей [1]. Також за шість місяців 2023 року з України виїхало 8,2 млн громадян, а в'їхало – 7,97 млн. Така різниця – 230 тис. осіб – майже в 11 разів менша показника першого півріччя торік. Так, тоді Україну покинуло на 2,62 млн осіб більше,